

AVRUPA BİRLİĞİ (AB) TALEPLERİ DOĞRULTUSUNDA ÇEK VE ROMANYA CUMHURİYETLERİ'NİN DEMOKRATİKLEŞME REFORMLARI

Nihat YILMAZ* - K. Caner DOĞAN**

Özet

Küreselleşme ve Soğuk Savaş ardından meydana gelen gelişmeler sonrasında Avrupa Birliği'nin genişleme politikalarında da önemli değişiklikler gözlenmektedir. AB, Soğuk Savaş sonrasında merkezi ve doğu Avrupa'da bağımsızlıklarını elde eden ülkeleri kendi bünyesine sorunsuzca katabilmek için modern siyasal demokrasiye dayalı reform taleplerinde bulunmaya başlamıştır. Bu reform talepleri ile AB, kendi bünyesine katılacak olan ülkelerin demokrasi kalitesini yükseltmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda makalede öncelikle demokrasi kavramına ve AB'nin demokratikleşme taleplerine değinilmektedir. Daha sonra Avrupa Birliği'ne beşinci (2004) ve altıncı (2007) genişleme dalgasıyla dâhil olan Çek ve Romanya Cumhuriyeti'nin, AB'nin talepleri doğrultusunda ne gibi demokratik reformlar gerçekleştirdiği incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: AB, Demokrasi, Çek ve Romanya Cumhuriyeti.

Abstract

After the developments in Globalization and post cold war; significant changes can be seen from the European Union's enlargement policy. EU has demanded reforms based on modern and political democracy to incorporate the countires which gained their independences in the Eastern Europe after the cold war. Within the demands of these reform requests; EU aims to improve the quality of the democracy of the countries that will be incorporated. In this context; firstly it is referred (mentioned) the concept of democracy and EU's democratization requests. Afterwards; Czech Republic and Romania's which were participated to the European Union to its fifth (2004) and sixth (2007) expansion wave, what kind of democratic reforms were carried out in accordance with the EU's demans are examined.

Keywords: EU, Democracy, Czech and Romania Republic.

* Yrd. Doç. Dr. Nihat Yılmaz, Gümüşhane Üniversitesi, İİBF., Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, nihatts@hotmail.de

** Arş. Gör. Kadir Caner Doğan, Gümüşhane Üniversitesi, İİBF., Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi.

AB'nin tarihsel sürecine bakıldığında, geçen süre zarfında çeşitli devletlerin Birliğe dâhil olduğu görünmektedir. AB'nin genişleme politikası bağlamında birliğe üye sayısı gittikçe artmakta ve bu artıştan dolayı da genişleme ve derinleşme gibi konularda önemli tartışmalar meydana gelmektedir. Avrupa Birliği dünya politikasında etkin bir süper güç olabilmek için genişlemeyi düşünürken bir yandan da ortak bir Avrupa kimliğinin birliğe katılan ülkeler tarafından içselleştirilmesini de istemektedir. Bundan dolayı bu kimliğin içselleştirilmesi ve birliğe üye olabilmek için AB aday ülkeler için bazı kriterler getirmektedir. Bu kriterler ile AB, belirli bir demokrasi seviyesi de meydana getirmek istemektedir.

Bir demokrasi platformu olarak da nitelenebilecek olan AB, genişleme sürecini yürütürken üye ülkelerin demokrasi kalitesinin de yükselmesini istemektedir. Bunun sonucunda, Birliğin genişlemesinin yanında, demokratikleşme seviyesinin yükseltilmesi için derinleşmenin etkin bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Bu nedenle, 1990'lı yıllarda Sovyet geleneğinden çıkarak bağımsızlıklarını elde eden MDAÜ'nin Birliğe sorunsuzca dahil edilebilmesi için bu ülkelerin demokratik ideallere dayalı olan bir takım reformları gerçekleştirmeleri gerekmektedir. AB, iyi yönetim ilkelerine dayanan demokratikleşme ideallerine bağlı olarak reform prensiplerini, çeşitli Konsey zirvelerinde gündeme getirerek detaylı bir biçimde belirlemiştir. Bu zirvelerden en önemlileri Kopenhag ve Madrid Zirveleri olarak ifade edilebilmektedir.

Bu makalenin amacı, AB'nin talep etmiş olduğu demokratikleşme kriterlerinden hareketle Çek Cumhuriyeti ve Romanya Cumhuriyeti'ndeki mevcut değişimin ortaya konulmasıdır. Bu bağlamda, ilk bölümde genel olarak demokrasi kavramı üzerinde durulmaktadır. Daha sonra AB'nin demokratikleşme taleplerini oluşturan prensipler açıklanmaktadır. Son bölümde ise AB'ne beşinci genişleme dalgasıyla üye olmuş olan Çek Cumhuriyeti ve altıncı genişleme dalgasıyla üye olmuş olan Romanya Cumhuriyeti'ndeki demokratikleşme reformları üzerinde durulmaktadır.

Demokrasi Kavramı

Halk anlamına gelen "demos" ile güç, iktidar ve yönetim anlamlarına gelen "kratos" kelimelerinden meydana gelen (Yüce ve Demir 2011: 147) demokrasi kavramı, etimolojik bağlamda düşünüldüğü zaman, "*halk iktidarı*" olarak ifade edilmektedir (Ural 1999: 451). Türk Dil Kurumu'nun yaptığı tanıma göre de demokrasi; halkın egemenliğine dayanan yönetim biçimi olarak tanımlanmaktadır (TDK 2013). Nitekim, demokrasi en genel anlamıyla halkın halk tarafından yönetilmesi, egemenlik yetkisinin de millete veya halka dayanması anlamına gelmektedir (Tunç 2008: 1115). Dolayısıyla demokrasi, iktidarın kaynağını halkta gören, halkın halk tarafından halk için yönetilmesi gerektiğine inanan, halkın iradesini temel referans kaynağı alan, özgürlüğe ve eşitliğe dayalı bir yönetim biçimidir (Varlık ve Ören

2003: 175). Anlaşıldığı üzere demokrasi kavramı, egemenliğin sahibinin halk olarak görüldüğü özgürlük ve eşitlik değerleri bağlamında özümsemiş bir yönetim biçimi olarak tanımlanabilmektedir.

Demokrasi kavramı, ortaya çıkmış olduğu Antik Çağ'dan günümüze kadar geçen zaman evresinde çokça tartışılmış ve farklı anlamlar kazanmıştır (Bayrakçı 2002: 89). Demokrasi dendiğinde ilk akla gelen ise Antik Yunan dönemindeki doğrudan demokrasidir. Antik Yunan demokrasisi bir takım eksikliklerine rağmen, "*ileri derecede bir demokrasi*" olarak değerlendirilmektedir. Çünkü, yönetimi elinde tutan güç, tek kişide toplanmamış ve iktidarını sorgusuz, sualsiz yerine getirecek gücü de elinde bulamamıştır (Güveyi 2012: 139). Antik Yunan'dan günümüze kadar geçen zaman zarfında, toplulukların ve bunların yerleşim alanlarının genişlemesi doğrudan demokrasinin uygulanma şansını azaltmaya başlamıştır (Kestellioğlu 2011: 122). Daha sonra demokrasi, tarihsel gelişim süreci içerisinde, doğrudan demokrasi, yarı-doğrudan demokrasi, temsili demokrasi, liberal demokrasi, sosyal ve ekonomik demokrasi ve modern demokrasi gibi aşamalardan geçmiştir (Kuzu 1992: 336).

Demokrasi, genellikle bir siyasi rejim türünü karşılamak için kullanılmaktadır (Şaylan 2006: 8). Bu anlamda demokrasi, kamu siyasetine ilişkin olarak toplumun önemli sorunları karşısında temel belirleyici kararların, bütün halkın negatif ve pozitif haklarıyla bu kararları almaya sahip olduğu bir siyasal sistem olarak ifade edilebilmektedir (Şahin vd. 2004: 254).

Günümüz çağdaş toplumlarında görülmekte olan modern siyasi demokrasi, bir devlet otoritesi altında bulunmakta olan tüm halkın iradesine dayanan hak ve taleplerin gerçek ve serbest bir biçimde gerçekleştirilmesine dayanmalıdır (Kuzu 1992: 336-338). Bu bağlamda, demokrasi halkın tercihlerini ve haklarını tam olarak yansıtmalıdır. Nitekim, tarihsel süreçte bu, hiçbir zaman gözlemlenememiştir. Demokrasiye tam anlamıyla ulaşılması her zaman bir ideal olarak kalmıştır. Bu noktada, Robert Dahl, uygulanmakta olan demokratik yönetim modellerinden veya sistemlerinden farklı olarak, kendine özgü modeli, "*poliyarchy (poliarşi)*" tabiriyle kullanmaktadır (Soysal 2002: 333).

Robert Dahl, "*poliarchy*"ye dayanan yönetim modellerini, "*modern siyasi demokrasi modelleri*" olarak adlandırmaktadır (Eryiğit ve Yörükoğlu 2012: 11). Robert Dahl (2001: 89), modern bir demokraside bulunması gereken minimum altı ilkedden söz etmektedir (Krouse 1982: 442-443) ve bu ilkeler geniş ölçekli demokrasinin ihtiyaç duyduğu siyasi kurumları göstermektedir. Bunlar: Seçimle belirlenmiş memurlar, özgür, adil ve sık sık yapılan seçimler, ifade özgürlüğü, alternatif bilgilenme kaynakları, kurumsal özerklik ve vatandaşların yönetime dahil edilmesidir. Bu modern demokrasi ilkelerinin gelişmesi için bazı araç ve aktörlerin etkin bir şekilde rol oynamaları gerekmektedir. Bu noktada AB, demokrasi gelişimine olumlu etki sağlayan önemli bir uluslararası aktördür. Ayrıca ülkelerin demokrasi

seviyelerini yükseltmek için bazı teşvik politikaları da uygulamaktadır. Bundan dolayı demokrasi bağlamında önemli bir aktör olan AB'nin demokrasi taleplerinin neler olduğuna bir sonraki bölümde değinilmektedir.

Avrupa Birliği'nin Demokratikleşme Talepleri

20. yüzyılın sonunda önemli gelişmelerle yüz yüze kalan AB, bir yandan rekabet edebilirliğini ve büyümesini gerçekleştirerek küresel bir ekonomide düze çıkmaya çalışmakta, diğer yandan Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri (MDAÜ)'ne doğru gerçekleşen genişleme sürecini başarıyla tamamlamayı amaçlamaktadır (Sobacı 2011: 89). Avrupa Birliği'nde, Mayıs 2004'te 10 aday ülkenin ve Ocak 2007'de de Bulgaristan ile Romanya'nın üye olmasını sağlayan beşinci ve altıncı genişleme dönemlerinde, bu genişlemenin aktörleri olan söz konusu 12 ülkeden Kıbrıs ve Malta dışındaki 10 ülkeye "*Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri (MDAÜ)*" adı verilmektedir (Demir 2009: 130). Geçmiş dönemde, ekonomi politikalarını, dışa kapalı bir ekonomik anlayışla sürdüren MDAÜ, komünist rejimlerin dağılması neticesinde ekonomilerinin rekabetçi bir yapıya kavuşması ve dünya ekonomisi ile bütünleşmesi için, 1990'lı yıllarda serbest piyasa ekonomisine yönelik olarak bir takım siyasi ve ekonomik reformları uygulamak zorunda kalmışlardır (Batur 1998: 106). Ayrıca, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Demir Perde'nin yıkılması, MDAÜ'nün serbest piyasaya geçmesi ve demokratik kurumların yerleşmesinde büyük rol oynamıştır (Güngörmüş ve Özönur 2006: 7).

Sovyetler Birliği'nin egemenliği altında yıllarca bulunmuş MDAÜ'nin, liberal demokratik siyasal rejime, serbest piyasaya dayalı bir ekonomiye ve Weberyan ilkelere göre işleyen bir kamu yönetimi sistemine sahip olmaması nedeniyle AB, bu ülkelerin katılımı için yeni bir hukuksal çerçeve geliştirmek istemiştir (Akdoğan 2008: 79). Nitekim, AB'nin Roma Antlaşması'nın 237. Maddesi'ne göre, bir devletin AB'ye üye olabilmesi için sadece Avrupa devleti olması yeterli olarak değerlendirilmiştir. Ancak, özellikle 1980'lerin sonu ve 1990 sonrası dönemde, MDAÜ'nin üyelik başvuruları, AB'ni üyelik kriterlerini yeniden düzenlemek zorunluluğu ile karşı karşıya bırakmıştır (Akçay 2008: 12). Bu dönemlerde AB, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte bağımsızlığını kazanan MDAÜ ülkeleri ile antlaşmalar yapmaya başlamıştır (Öztürk ve Akgöz 2012: 445). Bunun sonucunda da, AB, bu ülkeleri kendi bünyesine sorunsuz bir biçimde adapte etmek için yeni düzenlemelere gidilmesi kararı almıştır.

Avrupa Konseyi, 22 Haziran 1993 tarihinde yapmış olduğu Kopenhag Zirvesi'nde, Avrupa Birliği'ne aday olmak için başvuruda bulunacak olan ülkelerin, tam üyelik öncesinde karşılaşması gerekli kriterleri belirlemiştir (Çağlan 2002: 67). Kopenhag Kriterleri'nin benimsenmesi, aday bir ülkenin AB'ye olası üyeliği için bir ön şart olarak görülmektedir (Morgil 2006: 92). Nitekim, bu ilkelere aşağıda belirtildiği gibi siyasi, ekonomik ve topluluk

mevzuatının belirlenmesi olmak üzere üç ana başlıkta maddeleştirilebilmektedir (TBMM İns. Hak. İnc. Kom. 2013: 437):

- Siyasi Kriterler: Demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlık haklarını güvence altına alan kurumların varlığı,

- Ekonomik Kriterler: Birlik içerisinde herhangi bir sorun yaşanmaması ve rekabetçi yapıda aksamalar görülmemesi için tesis edilmiş, hızlı işleyen bir yapıya dayalı serbest bir piyasa ekonomisinin kurulması,

- Topluluk Mevzuatına Uyum: Siyasi, ekonomik ve parasal birliğin sonuçlarından maksimum seviyede verim almak amacıyla gerekli yükümlülüklerin yerine getirilebilme kapasitesinin sağlanması.

1995 yılında düzenlenen Madrid Zirvesi'nde de yukarıdaki kriterlere ek olarak, aday ülkelerce uyum sağlanmaya çalışılan AB müktesebatının uyumu konusunda gerekli idari yapıların tesis edilerek uygulanması gerekli görülmüştür (AB Bakanlığı 2013: 33). Anlaşıldığı gibi Madrid Zirvesiyle birlikte aday ülkeler için öngörülmüş temel ilke sayısı dörde çıkmıştır.

1992 yılında yapılan Maastricht Antlaşması'nda da, ekonomik ve parasal birliğin sorunsuzca gelişiminin devam ettirebilmesi için gerekli olan ekonomik kriterler düzenlenmiştir (AB Bakanlığı 2013: 35). Ayrıca, AB'nin kurucu antlaşması olarak kabul edilen bu antlaşmayla yerellik olgusuna vurgu yapılmak amacıyla "*subsidiarite*" ilkesi ön plana çıkarılmıştır. Nitekim, bir topluluk adına kararların alınmasında, bu kararların halka en yakın birimlerce alınması anlamına gelen bu ilke, ulus-altı yerel birimlerin yetki ve haklarının korunması mantığına dayanmakta ve yerel özerkliğin de teminatı olmaktadır (Şan 2007: 62-63). Diğer yandan, Avrupa Konseyi'nce 15 Ekim 1985 yılında kabul edilen "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı" ile "*hizmette yerellik ilkesi*" üzerine vurgu yapılmıştır. Bu ilkeye dayalı olarak Şartname'de, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve özerklik alanlarının genişletilmesi, yerinden yönetim ve demokrasi anlayışının artırılması düzenlemeleri benimsenmiştir. Nitekim, "*subsidiarite ilkesi*" AB'nin kazandırmış olduğu bir kavram iken, bundan daha önce Avrupa Konseyi, hizmette yerellik ilkesini ortaya atmıştır (Zeyrekli ve Ekizceleroğlu 2007: 38). Dolayısıyla içermiş oldukları düşünüş mantığına bağlı olarak aynı argümanlara dayanan "*subsidiarite*" ve "*hizmette yerellik ilkeleri*" arasında, bir öncelik sıralaması yapılacak olursa, "*subsidiarite*" ilkesinin "*hizmette yerellik ilkesi*"ne dayandığı ve onu kendisine esin kaynağı aldığı sonucuna ulaşılabilmektedir.

AB yalnız zirvelerde kararlaştırmış olduğu ilke ve kararlarla yetinmemekte, bu zirvelerde karara bağlamış olduğu kriterler üzerinden çeşitli faaliyet, rapor ve belgelerle de kriterlerin uygulanma metotlarını somutlaştırmakta ve derinleştirmektedir. Bu çalışmalar içerisinde OECD ile AB'nin ortak olarak düzenlemiş olduğu "*SIGMA Program*" biriminin faaliyetleri ve Avrupa Komisyonu'nca hazırlanmış olan "*Avrupa Yönetişimi: Beyaz Kitap*" adlı rapor örnek olarak gösterilebilmektedir. Bu çalışmaların ortak özellik-

leri arasında, Birlik genişlemesine yönelik ortak politika alanında bir sıkıntı yaşanmaması için gerekli önlemlerin alınması, aday ülkelerin AB müktesebatını sorunsuzca üstlenmeleri için gerekli olan idari kapasitenin güçlendirilmesi, bu idari kapasiteyi güçlendirecek kurumların tesisi, açıklık, katılım, şeffaflık, hesap verebilirlik, etkinlik, uyum gibi (Okçu 2007: 303-304) iyi yönetim ilkelerine bağlı olarak demokrasinin güçlendirilmesi, hukuk devletine dayanan ideal bir yargı düzeni gibi düzenlemeler sayılabilmektedir.

Görüldüğü üzere AB, aday ülkelerden küresel temel değerlere dayalı olan bir yapıyı kurumsallaştırmalarını, serbest bir piyasa ekonomisine dayalı olan rekabetçi ve esnek bir piyasa yapısına sahip olmalarını ve AB müktesebatını sorunsuz bir biçimde üstlenerek, her bir politika alanının gerektirmiş olduğu sorumluluk ve yeterliliğin sağlanmasını talep etmektedir. Bu bağlamda AB, Birliğe üye olmak isteyen aday ülkelere üyelik şartlılığı karşısında bir takım zorunluluklar yüklemektedir. Doğal bir biçimde, bu zorunluluklar veya talepler de aday ülkelere yasal düzenlemelere bağlı olarak gelişen idari reformların yapılmasını gerektirmektedir (Sobacı 2011: 90). Dolayısıyla aday ülkeler, AB'ye katılım şartlarını üstlenmek durumundadırlar ve güvenilirlik, demokrasiye dayalı bir siyasal yapının kurumsallaşması, hukukun üstünlüğü, hesap verebilirlik, şeffaflık, yerellik, etkinlik ve etkililikten meydana gelen, aynı zamanda AB için de temel değerler olan küresel gelişme değerlerini benimsemelidir (SIGMA Rap. No. 27 2004: 77) ve bu değerler çerçevesinde devlet ve dolayısıyla kamu yönetimi yapılanmasını işlevsel ve yapısal yönlerden dönüştürmelidir.

Çek ve Romanya Cumhuriyetleri'nde Demokrasi Reformları

Bu bölümde, AB'ne üye olan Çek ve Romanya Cumhuriyetleri'nin demokrasi kalitelerini yükseltmek için AB'nin talepleri doğrultusunda yerine getirdikleri demokratik reformlardan söz edilmektedir.

Çek Cumhuriyeti

Çekoslovakya'da komünist partinin iktidardan uzaklaşmasıyla ilk serbest seçimler, 1989 ve 1990 yıllarında yapılmıştır. 1990 yılındaki seçime %96.8 oranında bir katılım olmuş ve seçimi, komünist olmayanlar kazanmış ve hükümetin Çek ve Slovak tarafları arasında uzlaşma sağlanarak, 1 Ocak 1993'de federasyonun dağılması kararı alınmıştır. Böylece, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya ayrı ülkeler olmuşlardır (Biçerli 2011: 2-3; Schevardo 2009: 9; Yücel 2011: 661).

1993 yılında Slovak Federal Cumhuriyeti'nden ayrılan Çek Cumhuriyeti, egemen bir üniter devlet yapısına sahiptir (Toksöz vd. 2009: 113). Çek Cumhuriyeti, sosyalist dönemin fiili olarak 1988 yılında tasfiye edilmesiyle ilk genel ve yerel seçimini 1990 yılında gerçekleştirmiştir. Sosyalizmin bitişini ve kapitalizme geçiş sürecini gündeme getiren Anayasa, 1992 yılında yürürlüğe girmiştir (Güler 1995: 61). Günümüzde Çek Cumhuriyeti, insan

haklarına dayalı, çoğulcu ve demokratik siyasi sisteme sahip bir ülkedir. İki kanatlı parlamenter bir sistemi vardır. Çek Cumhuriyeti'nde yasama yetkisini kullanan parlamento, 4 yıl için seçilmektedir. Parlamento, 200 milletvekilinden oluşan Meclis ile 1/3'ünün yenilenmesi için iki yılda bir seçim yapılan ve 6 yıllık bir dönem için seçilen senatörlerden oluşan 81 üyeli Senato'dan meydana gelmektedir (Bektaşoğlu 2011: 3). Çek Cumhuriyeti'nin yürütme yetkisi ise yasama organının seçtiği Cumhurbaşkanı ve onun atadığı, başbakan ve bakanlardan kurulu hükümetten meydana gelmektedir (Yücel 2011: 664). Çek Cumhuriyeti, bu yapılanmasıyla anayasal düzeyde AB müktesebatının sorunsuz biçimde uygulanması için yönetim kapasitesinin geliştirilmesi gerektiğinin farkında olarak yeniden yapılanma sürecini bu temel üzerine oturtmaya çalışmıştır.

Kamu yönetimi sistemine dayalı olarak dönüşümün başladığı 1989'da, Çekoslovakya'nın bir parçası olan Çek Cumhuriyeti'nde, halkın belli oranlarda temsil edildiği parlamento, bu dönemde seçilmiştir. Merkezi kurulların sayılarını azaltmaya tabi tutan ve yetkilerini köklü bir biçimde düzenleyen değişiklikler, bu dönemde yapılmaya başlanmıştır. Çek ve Slovak federasyonlarının 1 Ocak 1993'te ayrılmasıyla daha önce federal düzeyde yer alan yasama, yürütme ve yargı organları, Çek Ulusal Meclisi, Çek Cumhuriyeti Hükümeti ve Yüksek Mahkeme olarak biçim değiştirerek yeniden yapılanma sürecine girmiştir (TEPAV 2007: 8).

Çek Cumhuriyeti'nde kamu yönetiminin modernizasyonu için gerçekleştirilen değişimler, bütüncül düzeyde sistematizasyon ve idari otoritelerin organizasyonel yapılanması ile birlikte yapılmıştır (Spacek 2011: 11). Çek Cumhuriyeti kamu yönetimi yapılanması üzerinde doğrudan etkili olan idari sistemdeki değişiklikler arasında, ilk olarak, hükümet sistemindeki dönüşüme bakılmalıdır. Merkezi ve otoriter düzeyde bir yönetim anlayışına sahip hükümet eli ile yönetimden, hukukun üstünlüğüne dayalı, ademi merkezîyetçi ve esnek bir demokratik yönetişime geçilmiştir (Kızılıçık 2011: 522).

Kamu yönetimi sistemi; devlet idaresine dayalı olan hükümet organları ve özerk yönetim organları ve diğer kamu kurumlardan meydana gelen (Pavlik 2002: 15) Çek Cumhuriyeti'nin kamu yönetimi reformu, üç ana alanda oluşmaktadır. Birincisi, merkezi devlet idaresindeki kamu yönetimi reformlarıdır. İkincisi, kamu yönetiminin tasarımı üzerindeki reformlarıdır. Üçüncüsü de, bölgesel ve yerel düzeydeki kamu yönetimi reformlarıdır (Pavlik 2002: 20).

Federasyonun sona ermesiyle merkezi hükümet önemli derecede baskı altında kalmaya başlamıştır. 1992 tarihli Anayasal Kanun, Dış Ticaret, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Ulaştırma, İletişim ve Stratejik Planlama Bakanlıklarının da içinde bulunduğu bazı bakanlıkların tasfiyesini gerektirmiştir. Bu kanun, sadece Maliye, Dışişleri, İçişleri, Finans, Kontrol ve Savunma Bakanlıklarının dahil olduğu ana federal bakanlıklarını korumuştur. Anlaşıldığı

üzere, federal otoritelerde meydana gelen değişiklikler ve bir takım görevlerin federal seviyeden cumhuriyetlere geçmesi, cumhuriyetlerdeki bakanlıkların görevlerindeki değişikliklere de sebebiyet vermiştir (Kızılcık 2011: 523). Bugün itibarıyla, Çek Hükümeti, 15 bakanlık ve 11 merkezi devlet idaresi (Çek İstatistik Ofisi, Jeodezik ve Kadastro Ofisi, Endüstriyel Mülk Ofisi, Çek Maden Arama Ofisi, Nükleer Güvenlik Ofisi, Enerji Düzenleme Ofisi vd.) otoritelerinden oluşmaktadır (Vidlakova 2011: 3).

Yerel yönetimler bağlamında 1990 öncesinde, tek tip ulusal komiteler biçiminde örgütlenen bölgeler, ilçeler ve belediyeler devlet gücünü ve yönetimini temsil etmişlerdir. Bu komiteler, gerçek bir yerel yönetim yapısına sahip olmamışlardır. Bunlar, devletin bütünselleştirilmiş olan gücünün parçalarıydı ve komünist partisinin yerel birimlerince kontrol altındaydılar. Bu komiteler, 24 Kasım 1990 tarihinde yapılan yerel yönetimler seçimlerine kadar varlıklarını devam ettirmişlerdir. 1990 yılındaki 294 sayılı Yasa ile bu komitelerin yerini yeni yerel yönetim düzenlemeleri almıştır. Bu yeni düzenlemelerin temel yerel yönetim sistemi ise belediyeler olmuştur. Kendi mal varlığı, bütçesi ve karar organlarına sahip olduğu düşünülen belediye, demokrasiye dayalı yerel halk topluluğu olarak ifade edilmiş ve gelişme göstermiştir (Kızılcık 2011: 523).

Çek Cumhuriyeti'nde yerel yönetimlere ilişkin en önemli gelişme, 1998 yılında Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın imzalanmasıdır. Bunun sonrasında gerçekleşen reformlar ile 2000 yılında ülke, 13 bölge (kraje) ve Başkent Prag olmak üzere düzenlenmiştir (Toksöz vd. 2009: 113).

Çek Cumhuriyeti'nde yerel yönetimler bağlamında anayasal düzenlemeler ise 1867 Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Özerk Belediyeler Kanunu, 1918-1919 Belediyelerin Özerkliği düzenlemeleri, 1938-45 belediyelerin merkezi yönetimin temsilcisi olması, 1945 sonrası Komünist Rejim, 1989 sonrası demokrasiye geçiş ve yerel özerklik reformları ile sağlanmıştır. Bu kapsamda ilk defa 1990 Belediyeler Kanunu (2000 yılında revize edilmiştir) ile belediye en temel yerel yönetim organı haline gelmiştir. 1997 yılında ise bölge yönetim modeline geçişi gerçekleştiren 1997/347 nolu kanun çıkarılmıştır. Bu kanuna, 2000 yılındaki bir düzenlemeyle 2000/149 nolu "Bölge Yönetim Kanunu" ile son hali verilmiş ve "Yerel Yönetim Reformu" süreci son bulmuştur (Toksöz vd. 2009: 114).

Bölgesel gelişmeler bağlamında, 1990'lı yıllarda Çek Cumhuriyeti'nde bölgesel kalkınma ajansları kurulmuştur. Sosyalist bir geleneğe dayanan Çek Cumhuriyeti'nde, bölgeselleşme politikaları 1990'lı yılların başlarında tartışılmaya başlanmış ve bu politikalar devletin serbest piyasa ekonomisine yönelik etkinlik aracı olarak değerlendirilmiştir. Bölgesel politikalar bağlamında uygulamaya yönelik en önemli adımlardan biri de, 1996 yılında bölgeler arası eşitsizliklere çözüm bulmak ve AB fonlarından mümkün olunca yüksek düzeyde istifade edebilmek amacıyla "Bölgesel Kalkınma Bakanlığı"nın kurulması ile gerçekleşmiştir (Övgün 2011: 270).

Özetle Çek Cumhuriyeti'nin yeniden yapılanma sürecinin merkezinde, adem-i merkezileşme ve minimal devlet ruhu yer almıştır. Bakanlıklar büyük oranda tasviye edilmiş ve etkinlikleri arttırılmıştır. Çek Hükümeti, AB'ne katılım müzakerelerinin başladığı tarihten itibaren kamu yönetim sistemini reforme etmeye çalışmış, Sovyet etkisinde bulunduğu zamanlardan miras kalan idari yapılanmasını liberal dürtüler sonucunda yeniden tasarlamıştır. Bu süreçte, kamu hizmetlerine ayrı bir önem veren Çek Hükümeti, vatandaş odaklı yönetim sistemini kurmaya çalışmıştır. Çek Cumhuriyeti Anayasası'nda; demokrasi, hukuk devleti, hukukun üstünlüğü, azınlık hakları, adil bir yargı düzeni, açıklık, hesap verebilirlik gibi iyi yönetim ilkelerinin büyük bölümüne vurgu yapmıştır. Bu vurgu sonrasında daha sonra yapılacak olan düzenlemelere çatı oluşturmak istenmiştir.

Romanya Cumhuriyeti

Demokratik bir cumhuriyet olan Romanya'da, Başbakan hükümetin başı, Cumhurbaşkanı ise devletin başı olarak düzenlenmiştir. Romanya Anayasası, Fransa'nın 5. Cumhuriyeti Anayasası'na dayanmaktadır ve 8 Aralık 1991 yılında kabul edilmiştir. Ekim 2003 yılında ise 73 maddelik Anayasa değişikliği için halk oylaması yapılmıştır. Romanya, çok partili siyasi ve demokratik sisteme ve güçler ayrılığı ilkesine sahip bir ülkedir (KTO 2009: 2). Günümüzde Romanya, çok partili parlamenter sistemden meydana gelen siyasal düzen içerisinde, Senato ile Millet Meclisi'nden oluşan iki meclis ile yönetilmekte olan demokratik bir Cumhuriyet yapılanmasına dayanmaktadır (Sarışacli 2011: 3).

Kamu yönetimi reformu, Romanya Hükümetleri tarafından 1990'ların sonralarından beri gerçekleştirilmektedir. AB'nden gelen baskı, kanuni oluşumlara ve Batı üye devletleriyle uyumlu kurumsal düzenlemelere yol açmaktadır (Mihai 2005: 1). Romanya'da kamu yönetimi reformları, sistemlerin reforme edilmesi üzerinde sürdürülen yönetim anlayışına dayalı düzenlemelerin yanı sıra, bütün olarak bakanlıkların ve bağlı kurumların, organizasyonların, sistemlerin, yapılanmaların, süreçlerin, güdüleyicilerin kurulmasını içeren kamu sektörü organizasyonun tüm yönleriyle oluşmaktadır (Profiroiu 2005: 48). Merkezi, yerel ve bölgesel bir kamu yönetimi sistemine sahip olan (Nicolae 2011: 231), Romanya'da kamu yönetimi reformu, AB'ne katılım sürecinin güçlü bağlantılarıyla gelişmiş ve ivme kazanmıştır. Sonuç olarak, bütünüyle Avrupa standartları dizayn edilmiş ve Romanya sistemi, bir AB üye devleti olarak büyük değişimler geçirmiştir (Mihai 2005: 3).

AB'ne katılım süreçlerinin başladığı 1989 yılından itibaren serbest piyasa ekonomisi bağlamında, malların, hizmetlerin, insanların ve sermayenin serbest dolaşımı ile yasal ve kurumsal çerçevesini liberalizm ilkesi doğrultusunda dönüştüren (Dachin vd. 2011: 43) Romanya Hükümetleri, yeni dünya düzenine eklemlenmek amacıyla hızlı bir anayasal, yasal ve sosyo-

ekonomik değişim süreci içerisine girmiştir. Bu bağlamda, 1991 Anayasası, Romanya'nın ilk ve en önemli reform çabasını teşkil etmektedir. Anayasa siyasal yönetim biçimi olarak Cumhuriyet'i öngörmektedir. Ayrıca, anayasanın ilk maddesinde, güçler ayrılığı ilkesine, anayasal çoğulculuğa ve katılımcı demokrasiye, insan hak ve özgürlüklerine, özgür kişi haklarına ve hukuk devletine yer verilmektedir (Caner 2009: 97). Dolayısıyla 1991 Anayasasıyla birlikte, AB müktesebatına uyum konusunun bütüncül bir bakış açısıyla ele alındığı görülmektedir. Romanya Hükümeti, birincil mevzuat üzerinden almış olduğu kararlarla, AB'nin bugünkü ve gelecekteki konumunda yerini sağlama almaya çalışmaktadır.

AB ile üyelik müzakerelerinin resmen başlatılmasından önce, 1991 Anayasası, yönetsel reformların temel hükümlerinin yerleştirilmesini hedeflemiştir. Ayrıca ortak pazara geçişte aksaklıkların yaşanmaması, yolsuzluklarla mücadele edilmesi, hukuki ve idari denetim sisteminin kurulması ve yeniden biçimlenen bürokrasinin etkinleştirilmesi gibi düzenlemeler de bu dönemde yapılmıştır (Caner 2009: 98).

Romanya'da yeni yasal çerçeve, AB üye devletleriyle uyumlu duruma getirilmiştir ve idari sistemin etkili bir biçimde kurgulanması için öncül kurumlar ve yasal düzenlemeler oluşturulmuştur. Bunlar şu şekilde belirtilebilmektedir (Mihai 2005: 4): Kasım 1999 yılı "Kamu Çalışanları Tüzüğü", 1999 yılı "Merkezi Kamu Yönetimi Reformları Departmanı", 1999 yılı "Bakanların Sorumluluğu Hakkında Kanun", 1999 yılı "Kamu Hizmetleri Bakanlığı", 2000 yılı "Kamu Çalışanları Ulusal Ajansı", 2001 yılı "Kamu Yönetimi Ulusal Enstitüsü", Şubat 2001 yılı "Hükümetin Yapılanması ve Organizasyonu Hakkındaki Kanun", 2002 yılı "Kamu Yönetimi Reformları Merkezi Ünitesi (CUPAR)" ve 2001, 2003, 2004 yılları "Kamu Yönetimi Reformu İçin Düzenli Yeniden Gözden Geçirilmiş Stratejiler".

Bu çalışmalar arasında en önemlisi 2002 yılında, Romanya'da kamu yönetimi reformlarının daha işler ve tek bir merkezden yürütülmesi bağlamında İçişleri Bakanlığı bünyesinde "Kamu Yönetimi Reformları Merkezi Ünitesi (CUPAR)"nin kurulmasıdır. Bu bağlamda CUPAR'ın temel görev alanlarını, hukuki ve örgütsel bağlamda merkezi yönetimin yeniden yapılanması, reform alanlarının ve stratejilerinin belirlenmesi, takip edilmesi, yeni kamu yönetimi işletmeciliğine geçiş için gerekli adımların takibinin sağlanması, kamu mali yönetimi ve finansman yönetiminin kurulması, teknik ve mali desteğin sağlanması oluşturmaktadır (Caner 2009: 98). Görüldüğü gibi, Romanya Hükümeti, merkezi düzeyde konuya önem vererek, AB kriterlerini hızlı ve tek elden karşılama yoluna gitmiş ve radikal düzenlemeleri oluşturmayı amaçlamıştır.

Romanya'da kamu yönetimi reformu sürecinde, düzenlemelerin yapıldığı bir başka alan ise yerel yönetimlerdir. Demokratik katılım bağlamında yerelleşmeye dayalı politikalar, hizmetlerin etkin, yerinde ve zamanında görülmesi ilkesi (subsidiarite), yerel yönetimler reformunun temel taşlarını

meydana getirmektedir. Yerel yönetimler reformu, dört dönemden oluşmuştur. 1991-1994 yıllarını kapsayan dönemde, yapısal değişim ve merkez tarafından yerel yönetimlere bütçe aktarımları ile belirli oranlarda vergi toplama olanağı verilmiş; 1998-2000 yılları arasındaki ikinci dönemde, yönetsel ve finansal yerelleştirme sağlanmıştır. 2001-2004 yılları arasındaki üçüncü dönemde ise hukuksal yapılanma çerçevesinde yerel yönetimlere yetki devredilmesi çalışmaları sürdürülmüştür. Son dönem olan 2004'den günümüze kadar olan sürede ise, "Güncelleştirilmiş Kamu Yönetimi Reformu Kanunu" kapsamında AB'ne tam üyelik kriterleri yerine getirilmeye çalışılmıştır (Caner 2009: 100-101).

Romanya, bölgeler arasındaki dengesizleri düzelterek, bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmelerinin iyileştirilmesi amacıyla da, demokratikleşme reformlarına paralel biçimde bölgesel kalkınma ajansları kurulmuştur. Romanya'da "Bölgesel Kalkınma Kanunu" 1998'de yasallaşmıştır (Harding 2006: 145).

Özetle Romanya Cumhuriyeti'nde siyasal ve yönetsel reformlar, 1989 yılından itibaren gerçekleştirilmeye başlanmış ve bu doğrultuda dışa açık bir serbest piyasa ekonomisi yapısı içerisinde radikal düzenlemeler yapılmıştır. Siyasal anlamda, anayasada öngörülen; çok partili sistem, hukukun üstünlüğü ve temel hak ve özgürlüklerin korunduğu bir devlet ve siyaset yapılanması ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda Romanya Cumhuriyeti Anayasası, AB iyi yönetim ilkelerine bağlı olarak yeniden tasarlanmıştır. Kamu yönetimi reformları da, merkezi düzeyde, tek elden gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

SONUÇ

Ulus-ötesi bir kurum olarak AB, kuruluş tarihinden itibaren genişleme ve derinleşme sürecini geliştirmektedir. AB, anayasal nitelik taşıyan antlaşmalardan hareketle hem üst bir örgüt olarak kendi kuruluş yapısı ve görevlerini belirlemekte hem de üye ülkelerin politikalarını etkileyebilmektedir. Bu politikalarından bir kısmı da demokratikleşme reformlarıdır. Demokrasiye çok önem veren AB, bunu ulus-üstü, ulusal ve ulus-altı düzeylerde tesis etmeye çalışmaktadır.

Soğuk savaş sonrası dönemde, MDAÜ'ne doğru olan genişleme süreci bağlamında AB, bu ülkelerin demokratik siyasal düzene olan eksikliği, liberal piyasa ekonomisine dayalı olmayan yapısı gibi nedenlerle bu aksaklıkları giderebilecek somut kriterler belirlemiştir. Nitekim, MDAÜ, sözü geçen kriterlere yönelik olarak Birliğe üyelik müzakereleri sürecinde hissedilir derecede idari reformlar gerçekleştirmişlerdir.

Bir MDAÜ olan Çek ve Romanya Cumhuriyeti'ne bakıldığında, Birliğe üyelik sürecinde ve sonrasında tamamen AB politikalarına yönelik olarak yapılandırıldıkları görülecektir. Her iki ülke de reformlar, liberal bir bakış açısıyla yeniden dizayn edilmiştir. Kabul edilen yeni Anayasalar, AB demok-

ratikleşme taleplerine yönelik olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, merkezi yönetimin yetkileri azaltılmaya çalışılmış, yerel yönetimler güçlendirilmiş, bölgesel yönetim kuruluşları kurulmuştur. Diğer yandan her iki ülkede de iyi yönetim ilkeleri olan demokrasinin üstünlüğü, açıklık, katılımcılık, hesap verebilirlik gibi vatandaş odaklı yönetim anlayışı birincil ve ikincil yasal düzenlemelerle kurulmaya çalışılmıştır.

Bu noktada önemli bir diğer husus da ülkelerin demokrasi seviyelerindeki yükselmeye etkili asıl faktör Avrupa Birliği mi, yoksa ülkenin kendi iç dinamikleri midir? Burada ülkenin iç dinamiklerinin önemi yadsınamaz. Ülkelerin demokrasi kalitesinin arttırılabilmesi için iç dinamiklerin reform yapmaya müsait olması oldukça önemlidir. Ancak iç dinamiklerin tıkandığı noktada dış dinamiklerin (AB) demokrasiyi desteklemesi bu tıkanıklığın üstesinden gelinmesine yardımcı olabilmektedir.

Sonuç olarak, günümüz küresel dünyasında yer alan bir ülkenin demokratikleşmesinin gerçekleşebilmesinde iç ve dış dinamiklerin demokratikleşmeyi destekliyor olması son derece önemlidir. Yani her iki dinamiğin desteği ile birlikte demokrasisi zayıf ülkelerdeki siyasi yapı daha kolay demokratikleşebilir.

KAYNAKÇA

- AB Bakanlığı, "Temel AB Metinleri", İnternet Adresi: http://www.abgs.gov.tr/files/rehber/10_rehber.pdf, Erişim Tarihi: 07.01.2013.
- AKÇAY Belgin (2008), "Avrupa Birliği'nin Ekonomik Kriterleri ve Türkiye", *Maliye Dergisi*, 155: 11-38.
- AKDOĞAN A. Argun (2008), Türk Kamu Yönetimi ve Avrupa Birliği: Karşılaştırmalı Eleştirel Bir İnceleme, Ankara: TODAİE Yayın No: 342.
- BATUR Erdi (1998), "Türkiye Avrasya İlişkileri Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri", *Amme İdaresi Dergisi*, 31(4): 105-123.
- BAYRAKCI Erdal (2002), "Demokratik Yerel Yönetimin Temel İlkeleri", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7: 89-110.
- BEKTAŞOĞLU Songül (2011), *Çek Cumhuriyeti Ülke Raporu*, Ankara: Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi.
- BİÇERLİ Kemal (2011), "Ekonomik Dönüşümü Düşük İşsizlikle Sağlamada Çek Cumhuriyeti Tecrübesinin Değerlendirilmesi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, İnternet Adresi: dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/471/5411.pdf, Erişim Tarihi: 29.12.2011.
- ÇAĞLAN Dündar (2002), "AB/Kopenhag Kriterleri Üzerine Bir Yaklaşım", *Görüş*, 3-4: 67-72.

- CANER Cantürk (2009), "AB'ye Üyelik Perspektifinden Romanya'da Kamu Yönetimi Reformları: Yapısal Bir Analiz", *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 1(3): 85-108.
- DACHİN Anca vd. (2011); "Assessment Of The Absorption Potential For Rural Development Funds In Romania", Romania in the European Union The Quality of Integration: Structural and Regional Disparities, Bucharest: Center for Analysis and Economic Policies, http://store.ec-tap.ro/suplimente/Romania_in_Uniunea_EuropeanaCalitatea_integrarii_en.pdf, Erişim Tarihi: 10.09.2012.
- DAHL Robert (2001), *Demokrasi Üstüne*, (çev. Betül Kadioğlu), Ankara: Phoenix Yayınevi.
- DEMİR Fatih (2009), "Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerinin Avrupa Birliği Adaylık Sürecinde Karşılaştığı Zorluklar", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2): 129-142.
- ERYİĞİT Burak Hamza-Fuat Yörükoğlu (2012), "Modernleşme Süreçlerinde Demokrasi ve Bürokrasi İkilemi ve Kavramlarının Anlamsal Boyutları Üzerine Bir İnceleme", *Akademik Bakış Dergisi*, 32: 1-18.
- GÜLER Birgül (1995), "Çek ve Slovakya Cumhuriyetleri", *Ülke Ülke Yerel Yönetimler, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 4(5): 61-68.
- GÜNGÖRMÜŞ KONA, Gamze-Zeynep Özönur (2006), "EU Borders and the Problem of Enlargement", Changes and Transformations In The Socio-economic and Political Structure of Turkey Within the EU Negotiations, Stiftung Zentrum Für Türkeisstudien-Universität Essen Duisburg ve Dumlupınar Üniversitesi, 16-18 Mart, Kütahya.
- GÜVEYİ Ümit (2012), *Anayasa Yargısı ve Demokrasi İlişkisi*, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XVI(3), 2012: 137-162.
- HARDİNG Richard (2006), "İngiltere ve Romanya'da Bölgesel Kalkınma Ajansı Deneyimi", Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 7-8 Eylül, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, http://www.tepav.org.tr/upload/files/13213625292.Bolgesel_Kalkinma_ve_Yonetisim_Sempozyumu_Bildiri_Kitabi.pdf, Erişim Tarihi: 02.11.2012.
- KESTELLİOĞLU Gözde (2011), "Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri: Kahramanmaraş Örneği", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 2011: 121-140.
- KIZILCIK Recep (2011), "Çek Cumhuriyeti Yönetim Sistemi", s.522, www.arem.gov.tr/proje/yonetim/Dunyada_Kamu.../cek%20cum.pdf, Erişim Tarihi: 27.12.2011.
- KTO; (2009), *Romanya Cumhuriyeti Ülke Raporu*, Konya: Konya Ticaret Odası Etüd-Araştırma Servisi.
- KROUSE Richard W. (1982), "Polyarchy & Participation: The Changing Democratic Theory of Robert Dahl", *Palgrave Macmillan Journals*, 14(3): 441-463.

- KUZU Burhan (1992), "Demokrasi-Resmi İdeoloji-Sivil Toplum", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 47(1-2): 335-369.
- MIHAI Alexandra (2005), "Romanian Central Public Administration and The Challenges of Europeanisation", Research Unit EU External Relations Stiftung Wissenschaft und Politik German Institute for International and Security Studies, Berlin: Working Paper FG 2.
- MORGİL Orhan (2006), "Kopenhag Ekonomik Kriterleri ve Türkiye'nin Uyum Süreci", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Prof. Dr. Ahmet Gök-dere'ye Armağan, 5(2): 91-102.
- NICOLAE, Andrei (2011), "Efficiency and Effectiveness In Romanian Local Public Administration", Ani MATEI and Crina RADULESCU (Ed.), National and European Values Of Public Administration In The Balkans, Romania: Editura&Economica: 226-236.
- TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, "Kopenhag Kriterleri, <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/437-438.pdf>, Erişim Tarihi: 07.04.2013.
- TDK, Türk Dil Kurumu Sözcük Tarama: "Demokrasi", http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.515bf2c866b64.13865267, Erişim Tarihi: 06.03.2013.
- TEPAV (2007), *Çek Cumhuriyeti'nde Bölgesel Kalkınma*, Ankara: TEPAV Yönetişim Etütleri.
- TOKSÖZ Fikret vd. (2009), *Yerel Yönetim Sistemleri: Türkiye ve Fransa, İspanya, İtalya, Polonya, Çek Cumhuriyeti*, İstanbul: TESEV Yayınları.
- TUNÇ Hasan (2008), "Demokrasi Türleri ve Müzakereci Demokrasi Kavramı", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XII(1-2): 1113-1132.
- PAVLİK Petr (2002), "Europeanisation and Transformation of Public Administration: The case of the Czech Republic", *Institut für Europäische Politik*, Berlin: Working Paper.
- PROFIROIU Marius (2005), "Modernising Public Administration in Romania", *Administratie Şi Management Public*, 5: 48-54.
- SARISAÇLI İsmail Erkan (2011), *Romanya Ülke Raporu*, Ankara: Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi.
- SCHEVARDO von Jennifer (2009), "Blockierte Demokratie – Die Tschechische Republik 20 Jahre nach der Samtenen Revolution", *Otto Wolff-Direktor des Forschungsinstituts der DGAP Panalyse*, 8: 1-29.
- ŞAHİN Ali vd. (2004), "Türkiye'de Demokrasinden E-Demokrasiye Geçiş Süreci ve Karşılaşılan Sorunlar", *3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı*, 25-26 Kasım, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi: 343-356.
- ŞAYLAN Gencay (2006), "Cumhuriyet ve Demokrasi Kavramları Üzerime Düşünceler", *Amme İdaresi Dergisi*, 39(4): 1-15.

- SIGMA Raporları No. 27 (2004), "Avrupa Kamu Yönetimi İlkeleri", (çev. Pelin Kuzey), *Maliye Dergisi*, 147: 57-89.
- SPACEK David (2011), "Public Administration Reform", s.11. http://is.muni.cz/el/1456/podzim2006/PVTRPS/um/Public_Administration_Reform.pdf, Erişim Tarihi: 27.12.2011.
- SOBACI Mehmet Zahid (2011), "Avrupa Birliği Koşulsallığının Etkinliği Bağlamında Türkiye'de Reform Üzerine Bir Analiz", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 10(1): 85-100.
- SOYSAL Tamer (2002), "Demokrasi İdesi Üzerine Bir Retorik", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13: 331-341.
- ŞAN Gündüz (2007), "AB ve Yerel Yönetimler Bağlamında Subsidiarite (Yerindelik) İlkesi", *Yerel Siyaset Dergisi*: 62-68. <http://yerelsiyaset.com/pdf/temmuz2007/11.pdf>, Erişim Tarihi: 13.11.2011.
- OKÇU Murat (2007), "Yönetişim Tartışmalarına Katkı: Avrupa Birliği İçin Yönetişim Ne Anlama Geliyor?", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 12(3): 299-312.
- ÖVGÜN Barış (2011), "Türk Kamu Yönetiminde Yeni Bir Örgütlenme: Kalkınma Bakanlığı", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 66(3): 263-281.
- ÖZTÜRK Y. K.-S. S. AKGÖZ (2012), "Avrupa Birliği'nin Genişleme ve Küreselleşme Stratejileri: Polonya Özelinde Bir İnceleme", *International Conference On Eurasian Economies*, 2012: 445-451, <http://www.eecon.info/papers/503.pdf>, Erişim Tarihi: 13.02.2013.
- URAL Şafak (1999), "Demokrasi Kavramı, Toplumsal Değerler ve Birey", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XL: 451-459.
- VARLIK Ülkü-Banu Ören (2003), "Demokrasi ve Temsil", *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 5: 173-185.
- VIDLAKOVA Olga (2011), "The Reform And Modernization Of Central State Administration In The Czech Republic", s.3, <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/nispacee/unpan024319.pdf>, Erişim Tarihi: 29.12.2011.
- YÜCE Sibel Güzel-Özden Demir (2011), Polis Adaylarının "Demokrasi" Kavramına İlişkin Algılarının Metaforlar Aracılığıyla İncelenmesi, *Polis Bilimleri Dergisi*, 13(2): 147-178.
- YÜCEL Bülent (2011), "Komünizm Sonrası Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerindeki Anayasacılık Hareketleri", *AUHFD*, 60(3): 635-690.
- ZEYREKLİ Sedef-Rengül Ekizceleroğlu (2007), "Avrupa Birliği Bağlamında Hizmette Yerellik (Subsidiarite) İlkesi ve İlkenin Türkiye Açısından Ele Alınışı", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 16(3): 29-48.